

proved that top representatives of the German management staff on Polish lands such as G.Frank, A.Forster and A.Graizer greatly influenced on the development and features of Nazi "new order" in occupied Poland.

Л. П. Шваб

МОДЕЛЬ ДЕРЖАВНОГО УСТРОЮ ПОЛЬЩІ В СТРАТЕГІЧНІЙ І ТАКТИЧНІЙ КОНЦЕПЦІЇ СОЮЗУ ПОЛЬСЬКИХ ПАТРІОТІВ ТА ЦЕНТРАЛЬНОГО БЮРО ПОЛЬСЬКИХ КОМУНІСТІВ В МОСКВІ (1943–1944 рр.)

Від часу утворення і легітимізації діяльності Польської Робітничої Партії (ППР) в Польщі сформувався партійний осередок, що наполегливо виробляв практичну концепцію нового державного устрою. ППР представляла «наукове бачення», що означало: партія знає все про історичні інтереси пролетаріату й про автентичну свідомість робітників, оскільки емпірична свідомість не досягає такого розуміння. Отже не обов'язково зважати на бажання і прагнення того ж таки пролетаріату, окрім тактичних цілей, інтереси якого вона представляла.

Іншим важливим осередком, де кристалізувалися погляди на державний устрій повоєнної Польщі, було середовище польських комуністів у Радянському Союзі, скупчене в інспірованій радянським урядом організації Союзу Польських Патріотів (ЗПП) (1943) та Центральному Бюро Польських Комуністів (ЦБКП), що утворилося в січні 1944 р. при ЦК ВКП(б). Бюро чинило негласний нагляд за діяльністю ЗПП, а його члени формували персональний склад Президії Головної Управи (ПЗГ) цієї організації. Формально члени ЦБКП перевіряли членів колишньої Комуністичної Партії Польщі в СРСР. Реально розглядали питання, пов'язані з перспективою зміни влади у Польщі, аналізували ситуацію в окупованій країні, оцінювали рішення Крайової Ради Народової (КРН) та ППР [1; 2, s. 57] тощо. Після визволення Польщі з-під німецької окупації сформульовані в СРСР засади державно-партійного будівництва справили великий вплив на політичне життя і державне управління в країні.

Загальні риси майбутнього політичного устрою Польщі як парламентсько-демократичної держави окреслила «Deklaracja ZPP w sprawach programowo-politycznych», ухвалена I з'їздом ЗПП 10 червня 1943 р. У документі немає прямих тверджень про претензії комуністів і лівих на владу, текст завуальований загальними фразами: «Вереснева катастрофа довела, що довоєнний політичний устрій необхідно ліквідувати, так само, як старі форми та ідеї; народ потребує об'єднання на нових засадах, узгоджених з сучасними умовами» [3, s. 83]. Як зауважив Єжи Ягелло, не всі дотримувалися думки про «парламентарну демократію», переважно ті, котрі не мали комуністичного минулого. Вони пропонували відбудувати політичний устрій Польщі за взірцем ліберальної Чехословаччини, що означало: до участі в політичному житті допускаються всі легальні довоєнні партії і разом з комуністичною формують коаліційний уряд [4, s. 54; 2, s. 36–37].

Серед сформованих в СРСР концепцій майбутнього державного устрою Польщі на особливу увагу заслуговують погляди Альфреда Лампе. Комуніст-теоретик був прихильником ідеї 17 Республік. Проте Кремль відхилив ідею інкорпорації Польщі до складу Радянського Союзу і Лампе пристав до концепції „саморозвиваючої Польщі у сфері інтересів СРСР”. Пізніше став основним ідеологом ЗПП, співавтором програми цієї організації, а також проекту програми Польського Національного Комітету (ПKN), на який, за задумом його польських і радянських творців, покладалися функції польського тимчасового уряду. Перші заходи навколо ПKN розпочалися на межі жовтня–листопада 1943 р. Передбачаючи сценарій розвитку подій в Польщі після перемоги Червоної Армії над III Райхом, Лампе закликав польських комуністів подолати догматизм мислення і цілей, розгледіти в історичній ситуації національну специфіку. Був переконаний і вимагав застосування цілком відмінних від СРСР засобів боротьби за владу і будівництва соціалістичного суспільства. Лампе теоретично припускав економічну і політичну еволюцію до держави комуністичного типу. «Така теоретична можливість, – писав Лампе, – повинна стати фундаментом нової стратегії і тактики пролетаріату, який шукає засоби політичного впливу на загальнополітичну ситуацію» [5, s. 32]. Щодо процесів консолідації польської лівих з СРСР під егідою Союзу Польських Патріотів, Лампе влучно зауважив, що приклад ЗПП не може бути взірцем для Польщі, оскільки всі політичні процеси в СРСР відбуваються в умовах монополії однієї політичної сили, але „дехто розглядає можливість перенесення таких стандартів у Польщу» [5, s. 30]. Цікаво, що передумови, на які покладав свої розрахунки Лампе, збігаються з гіпотезою соціолога Лешка Новака, який «винайшов» поняття «немарксистський історичний матеріалізм» і вважав, що комунізм прийшов до Польщі одразу з війною 1939 р., а підставою його були економічні та соціальні перетворення 1939–1945 рр. Війна, на думку Лампе, спровокувала глибоку депресію всієї політичної системи, програми і методи діяльності партій перестали відповідати новим цілям, стара керівна еліта

не здатна будувати нову Польщу, тому все потребує змін: «Знищення старих партійних розмежувань, політичних векторів, шкіл, концепцій і створення нової політичної надбудови Польщі» [5, s. 28]. Своєю увагою політик обходив Польську Соціалістичну Партію (ППС), як таку, що не може брати участь у формуванні коаліційного уряду.

За задумом Альфреда Лампе, домінуючу позицію в майбутньому уряді повинні займати комуністи, їм також належить апробувати загальнодемократичні реформи на визволеній території. У збереженій багатопартійній системі, яку творять партії, санкціоновані березневою конституцією, добачаються риси формального плюралізму, а по суті диктаторського характеру комуністичного правління.

Тактика боротьби комуністичних партій за владу після закінчення війни у поглядах Лампе збігалася з поглядами Сталіна. Вони оформилися в директиви для ППР і Польського Комітету Національного Визволення (ПКВН). Виразний слід поглядів Лампе у політичних та економічних справах очевидний у критичних зауваженнях ЦВКП, висловлених КЦ ППР в листі від 18 липня 1944 р. За загальними фразами про «консолідацію національної платформи» фактично надійшли директиви остаточного захоплення комуністами влади, у кожному разі про більшу спритність комуністів у боротьбі за монополізацію влади [6, s. 41].

Лампе розраховував на інституційну кризу традиційних політичних угруповань на чолі з селянським рухом після визволення Польщі і створення порожнини, яку заповнять комуністи, оскільки представляють партію-переможницю. Виявилось, що кризові повоєнні явища не обов'язково створювали сприятливі для комуністів умови; комуністи допустилися тактичних прорахунків.

Традиції селянського, соціалістичного рухів, так само як і національної демократії, жили в польському суспільстві і були представлені національними політичними силами, не обтяженими досвідом проросійськості. Популярність їх зростала в міру того, як Червона Армія наближалася до польського кордону. Санаційні партії не тільки не втратили авторитету, а ще більше зміцнили його. Найбільшою суспільною підтримкою користувалися Вінценти Вітос і Станіслав Миколайчик – лідери селянського руху, які повернулися з еміграції в 1945 р. Тим часом нове керівництво Селянської Партії (СЛ) та Польської Соціалістичної Партії, призначене керівництвом ППР влітку 1944 р., не визнавалося суспільством як самостійне керівництво. Зрештою СЛ була утворена в середовищі ППР, комуністи відводили їй функцію лівої опозиції Польській Селянській Партії (ПСЛ), яку очолював національний лідер Станіслав Миколайчик.

Більш однозначну в трактуваннях концепцію врегулювання політичних механізмів презентувала група офіцерів I Дивізії, колишніх членів Комуністичної Партії Польщі (КПП) під керівництвом Якуба Правіна. У жовтні 1943 р. вони оприлюднили «Materiały do dyskusji – o co walczymy – tezy dla aktywu» („Матеріали до дискусії – за що ми боремося – тези для активу) (популярно – Tezy nr. 1 (Тези № 1)). Ініціював написання документу генерал Зигмунд Берлінг. Він сформулював основну його ідею: в Польщі може існувати один політичний табір – «організована демократія». Державою, за задумом, керує сильний уряд, підконтрольний військовому політичному центру. Багато пізніше, оцінюючи „Тези № 1”, Якуб Берман скаже: «Автори реанімують легіонерські традиції часів Пілсудського. Наполягають на військовому керівництві країною і ні словом не згадують ні ППР, ні інші партії. Але ж військо таки не партія, і не може нами керувати. Не для того утворилася ППР, а пізніше Центральне Бюро Комуністів Польщі в Москві, щоб залишитися на маргінесі життя» [3, s. 109].

Документ схвилював комуністичні кола. Декларація «єдиного політичного табору» прокламувала створення монопартійної системи. Таку концепцію не підтримували Хіларі Мінц і Роман Замбровський. Самодостатньою вважали систему парламентарної демократії з визнанням провідної ролі комуністичної партії. Мінц писав: «Навіть, якщо в польських реаліях буде ліквідована частина політичних партій, то немає жодних підстав вже говорити про це» [4, s. 67]. Під час дискусії над «Тезами» комуністичний діяч Стефан Єндріховський вказував на історичне значення великих політичних угруповань в житті польського народу, тому вони: «...повинні відновити свою діяльність, пристосованими до повоєнних реалій» [6, s. 42].

Про тактику і стратегію захоплення влади комуністами йшлося в документі, відомому під назвою «Tezy nr. 2» („Тези № 2”). Назва документу вказувала на те, що текстуально він продовжував тему першого документу. Його авторами були Хіларі Мінц і Роман Замбровський. Першою тезою автори визнавали за комуністичною ідеологією і партією визначальну роль у формуванні партійної системи; другою тезою Замбровський змістив акценти до ліберально-демократичної і парламентської демагогії, що ніяк не в'язалася з першою. У приватній розмові з Т. Торанською Я. Берман назвав погляди Замбровського ілюзією, а не тверезою оцінкою ситуації [7, s. 44]. За Союзом Польських Патріотів автори визнавали політичну гегемонію. «Oboz rządzący» («Керівний табір»), так вони визначали перспективи ЗПП, на їх думку, не є монопартією. У документі написано: «Ми сповідуємо свободу діяльності робітничих профспілок, організацій і політичних партій. Засуджуємо всякі підступні прояви тоталітаризму, претензії на винятковість і диктатуру. Ми заборонимо діяльність профашистських груп і груп, запламованих співпрацею з окупантом» [3, s. 113].

Ідеологічні постулати послужили основою для утворення Польського Національного Комітету (листопад 1943 – січень 1944). Ванда Василевська звернулася до Сталіна з проханням оголосити про створення ПКН вже 11 листопада 1943 р. Керівник СРСР вважав таке рішення передчасним. Отже польські комуністи здійснили першу спробу утворення альтернативного урядові Республіки Польща, що перебував у Лондоні, осередку влади. До участі в ПКН запрошувалися усі партії польської політичної сцени, навіть СН. Про участь СН в ПКН наголошував Болеслав Дробнер [8, s. 49–52]. Вибір кандидата від СН впав на Влодзімєжа Сталя. Його прізвище В. Василевська згадує в нотатці до Сталіна 9 листопада 1943 р., у якій знайомила вождя з попереднім складом ПКН. Влодзімєж Сталь ніколи не був ендеком. В. Василевська свідомо чи несвідомо помилилася. Діячем СН насправді був Здзіслав Сталь.

Підсумок дискусії польських комуністів над двома документами („Тези № 1–2”) зробив після багатьох років реалізації комуністичної програми Якуб Берман. Він стверджував: «Без сумніву, ніхто з нас в усьому, що ми робили, ні на хвилю не втрачав переконання про гегемонію робітничого класу і керівну роль нашої партії, незалежно від еластичних формулювань, які з’являлися в тих чи інших документах. Думаю, тільки з цієї точки зору слід аналізувати ті документи» [9, s. 103–104]. На думку Бермана, польські комуністи в СРСР проявляли менший радикалізм, ніж їх пепеєрівські партнери.

Члени Центрального Бюро Комуністів Польщі негативно поставилися до вузького представництва в Державній Національній Раді (КРН). У спеціальній депеші до КЦ ППР від 25 лютого 1944 р. апелювали до «пепеєрівців, людовців, ендеків та інших військових і цивільних органів і груп об’єднатися з метою утвердження національної згоди в країні на ґрунті єдиного національного фронту». Комуністи з ЦБКП відкрито декларували співпрацю з різними партіями, проте до плюралістичної практики демократичних держав так ніколи і не дійшли. По-перше, їх потенційні партнери заперечували комунізм як такий; по-друге, ППР не могла досягти гегемонії партії в розстановці політичних сил післявоєнної Польщі.

Критика в бік ППР вдруге звучала в квітні і травні 1944 р. В «Uwagach o deklaracji i programie KRN» („Зауваги про декларації і програму КРН”) комуністи в СРСР викривали безвідповідальне ставлення колег в Польщі до широкого представництва політичних партій в КРН, критикували програму націоналізації, знищення індивідуальної власності на землю і приватної власності дрібних і середніх підприємств тощо. Створювалося враження, що конкретна політична сила змагається за дотримання демократичних норм у суспільстві. Насправді керівництво ЦБКП сподівалося, що у такий спосіб розвіє страх громадськості перед «советизацією» Польщі, побоювання, на які свого часу вказував Альфред Лампе.

Тактичну лінію польських комуністів в СРСР формував Йосип Сталін. Він остерігав від прокламацій комуністичних гасел в неготовому до сприйняття комунізму суспільстві. Ситуація нагадувала ту, що складалася на початку війни. Відновлена комуністична партія отримала назву Польська Робітнича Партія, як калька назви соціалістичної партії – Польська Соціалістична Партія. За назвою вдалося приховати проросійський зміст організації і її мету: безроздільне панування комуністів у Польщі. Очевидна позиція радянського керівника виявилася в його дискусії з делегатами ЗПП, Польського Комітету Національного Визволення (ПКВН) і КРН 19 і 22 травня 1944 р. Польські однодумці наполягали на швидкій націоналізації земель католицького Костелу і національних багатств. Сталін наполягав не квапитися з прийняттям рішень, а особливо з публічними прокламаціями, аби не створити зайвих економічних, політичних, міжнародних проблем. До Сталіна дослухалися і з пунктів програми про землі, що підлягають націоналізації, вилучили так звані «землі мертвої руки», тобто костельні землі [7, s. 60; 3, s. 92, 110].

Можна сказати, що думка Сталіна істотно вплинула на польську політичну модель у перші повоєнні роки. Повоєнна політична модель Польщі оцінювалася як «неоправданий відступ від радянської моделі». На нараді активу Польської Об’єднаної Робітничої Партії (ПЗПР) Я. Берман, аби позбавити опонентів аргументації, говорив: «Партія дотримувалася правильної стратегії в 1944, 1946, 1947 рр. Фундаментальні принципи політики вироблялися згідно з думкою Сталіна. Не ухвалено жодного рішення, яке б суперечило його поглядам» [9, s. 116].

Для посилення впливу на політичне життя в Польщі керівництво ЦБКП зацікавилася кількома особами з соціалістичного і селянського середовища, шанованими польською громадськістю. Їм запропонували переїхати до Москви з метою співпраці. План провалився. Вдруге вони звернулися до Сталіна з проханням утворити так звані «центри» польських демократичних партій, для співпраці з ЗПП. Сталін доручив вивчити питання Дмитрові Мануїльському, що очолював Відділ Міжнародної Інформації при ВКП(б); в дійсності доручив наглядати за їх діяльністю. У листі до Мануїльського 4 липня 1944 р. керівники ЦБКП назвали кандидатів для такої співпраці: Анжея Вітоса, Юзефа Маслянки, Болеслава Кураха з СЛ, Болеслава Дробнера, Стефана Матушевського і Фелікса Манта з ППС. У листі згадувалося прізвище Вінцента Жимовського, представника Демократичної Партії (СД), і Еміля Соммерштайна з єврейської общини [3, s. 120; 6, s. 46]. «Політичні центри» об’єднувалися на програмних засадах ЗПП, як єдиного представника всіх політичних груп; могли випускати газети, вести роботу серед свого електорату, проте обмежувалася їх діяльність в армії; після визволення

«політичні центри» продовжують діяти в Польщі. Наприкінці липня Мануїльський погодився з планом поляків. Так в Москві виникли «представництва» ППС, СЛ і СД, останню партію представляв лише Вінцент Жимовський.

Таким чином польські комуністи в СРСР послідовно втілювали фіктивний політичний плюралізм у ленінській версії й сталінську концепцію так званого національного фронту. Модифікована польська версія «національного фронту» ідейно оформилася на VII Конгресі Комінтерну. «Товариші, ви добре пам'ятаєте стару легенду про поразку Трої. Армія, що наступала, не могла самостійно здобути перемоги. Аж тут їй на допомогу прийшов троянський кінь і дістався до самого серця ворога», – говорив голова Комінтерну Георгій Димітров [6, s. 46]. 18 липня 1944 р., за три дні до утворення ПКНВ, КЦ ППР отримав інструкції щодо способу активізації «національного фронту»: «Зрозуміло, що національний фронт в Польщі можуть активізувати лише зреформовані старі партії. Діяльність КРН яскраво доводить, що процес набирає сили. Велика заслуга нашої партії в тому, що вона надала процесові конкретних організаційних форм» [3, s. 106–107]. Польські комуністи в СРСР допускали компроміс навіть з «ворожим табором». Мета оправдовувала засоби.

У підсумку слід сказати: ЦБКП формально дотримувалося тактики збереження багатопартійної системи. Такої концепції офіційно дотримувався СПП. У дійсності формувалися умови для домінування і гегемонії однієї політичної сили. Офіційна пропаганда приховувала перспективну мету, тому багато членів СПП не мали чіткого уявлення про її функціонування (Б. Дробнер, В. Вітос). Польський політикум схилився до ленінської концепції влади, відхиляв ліберально-демократичні засади і закладав основи диктаторського суспільства: влада в державі переходить до однієї партії, зливається з державним апаратом, партія контролює економічні механізми і згодом монополізує всі інструменти влади.

Обидва політичні осередки (у країні і закордонний) пов'язані спільною ідеєю, дотримувалися однієї концепції політичного облаштування повоєнної держави. Різниця полягала у тому, що ЦБКП і ЗПП пропонували більш еластичну тактику боротьби за владу, більш реалістично оцінювали суспільні настрої, а особливо впливи ППР на польське суспільство. В емігрантському комуністичному середовищі в 1944 р. панували песимістичні настрої. У Москві були переконані, що шкала компромісу може бути більшою, оскільки пріоритети правління в Польщі уже визначені успіхами Червоної Армії в боротьбі проти фашизму [10, s. 36].

Місцевий і закордонний центри не виробили спільних поглядів на шляхи розв'язання дилем влади. Незаперечним залишався лише принцип лідируючого статусу комуністичної партії і вироблення усіма іншими політичними силами нових політичних програм в дусі ППР.

Польська історіографія пропонує тезу, що лідери ЦБКП від моменту повернення до країни «прагнули відразу усунути від правління другу робітничу партію і запровадити однопартійну систему» [11, s. 68]. Але нами з'ясовано, що обидві комуністичні групи, володіючи арсеналом добре продуманих тактичних механізмів, не говорили про день сьогоднішній. Взагалі, восени 1944 р. не йшлося про утворення однопартійної системи, принаймні ніхто не обговорював механізмів ліквідації чи злиття партій. У 1948 р. під час «об'єднавчого конгресу» відбулася уніфікація робітничого руху. Проте Польська Об'єднана Робітничка Партія (ПЗПР) не стала монопартією. Якуб Берман, в якого поцікавилися про майбутнє політичної системи Польщі, відповів, що «до безкласового суспільства пролягає довгий шлях». «Логічно думати, що поки існують у суспільстві класи, доти вони матимуть свої партії. Будь-які спроби втиснути всіх до однієї партії шкодять самому робітничому класові» [9, s. 79, 101].

Монопартійна демагогія комуністів у 40-х рр. була «природною» оборонною реакцією комуністів на соціальну слабкість і низький авторитет комуністичної партії серед політичних партнерів з ПКНВ. Тому конфлікти керівництва ППР з політичними партнерами з соціалістичної і селянської партій лише в невеликій мірі мали суб'єктивні причини.

Арсенал документів, протоколи Політбюро КЦ ППР за 1944 р. свідчать про схожість поглядів Владислава Гомулки, Якуба Бермана, Александра Завадського і Хіларі Мінца в питаннях міжпартійних стосунків. Між Берутом і Гомулкою в червні 1944 р. виникли непорозуміння, про які згадував Берут в листі до Димітрова 10 липня того ж року, і все ж вони не стосувалися загальної стратегії партії. Рішення «люблінського уряду» звузили перспективи міжпартійної коаліції. Розгорталася програма керівництва ППР під переможним керівництвом Йосипа Сталіна.

Джерела та література

1. «Deklaracja ZPP w sprawach programowo-politycznych» // Archiwum Akt Nowych. – Oddział VI. – Sygn. 248/1–8.
2. Kersten K. Narodziny systemu władzy. Polska 1943–1948. – Lublin, 1989.
3. Kumoś Z. U źródeł Polski Ludowej. Geneza PKWN. – Warszawa, 1989.
4. Jagiełło J. O polską drogę do socjalizmu. Dyskusje w PPR i PPS w latach 1944–1948. – Warszawa, 1984.
5. Lampe A. Szkic tez programowych. Notatki // Archiwum Ruchu Robotniczego. – Warszawa, 1984. – T. 9.
6. Wrona J. System partyjny w Polsce 1944–1950. – Lublin, 1997.

7. Torńska T. Oni. – Warszawa, 1989.
8. Protokół posiedzenia Komisji Organizacji Polskiego Komitetu Narodowego z dnia 27 grudnia 1943 r. // Archiwum Ruchu Robotniczego. – Warszawa, 1984. – Т. 9.
9. Spuścizna J. Bermana // Archiwum Akt Nowych. – Oddział VI. – Sygn. 325/30.
10. Lampe A. – spuścizna // Archiwum Akt Nowych. – Oddział VI. – Sygn. 250/11.
11. Syzdek B. Stenogram dyskusji redakcyjnej: Kult jednostki i jego wpływ na budownictwo socjalizmu w Polsce // Z Pola Walki. – 1988. – nr. 2(122).

Summary

The author contends that in post-war years there were three active pro-Soviet political groups that formed the future model for the development of post-war Poland, namely the Polish Workers Party in Poland, the Union of Polish Patriots and the Central Bureau of Polish Communists in the Soviet Union. The Union of Polish Patriots and the Central Bureau of Polish Communists formally followed the tactics of preserving the multi-party system in the liberal and democratic society. The leaders of the Polish Workers Party were leaning towards Lenin's concept of power and were laying the foundation of a dictatorship society.

М. М. Бессонова

УЧАСТЬ США У ВИРІШЕННІ “НІМЕЦЬКОГО ПИТАННЯ” НА ПІДГОТОВЧОМУ ЕТАПІ (кінець 1989 – початок 1990 рр.)

Проблема об'єднання Німеччини була однією з найважливіших у період завершення “холодної війни”. Власне, вирішення “німецького питання” демонструвало собою ліквідацію розколу Європи та всього світу на два ворожих табори. Тому це питання виходило за межі німецько-німецьких відносин і до його розв'язання були залучені провідні світові держави. Цій проблематиці вже присвячено низку монографій, статей, дисертаційних досліджень. Проте, ще зберігається певне коло питань, які ще не досліджувалися ані у вітчизняній, ані у зарубіжній історіографії. У даній статті зроблено спробу показати участь США у вирішенні “німецького питання” на підготовчому етапі, тобто до проведення самих переговорів у лютому 1990 р.

Одразу слід звернути увагу на те, що події 1989 р. у країнах Східної Європи викликали трансформацію всієї системи міжнародних відносин, яка склалася після Другої світової війни. Всі учасники цієї системи мали відповідно відреагувати на самі події та пристосуватися до нових історичних умов. Для США це було особливо важливим, бо разом із трансформацією у світі змінювалися роль та місце в ньому Сполучених Штатів. На потребу дня ставало питання формулювання нових завдань та цілей американської європейської політики. Виключення східноєвропейських країн зі сфери радянського впливу створювало умови для їх залучення до західноєвропейського інтеграційного процесу. Якщо раніше політика США щодо країн Східної Європи здійснювалася в контексті американсько-радянського протистояння, то з кінця 1989 – на початку 1990 рр. почалася її переорієнтація. Східна Європа розглядалася вже у західноєвропейському контексті. Це було пов'язано з тим, що для Сполучених Штатів актуальною проблемою ставало забезпечення активної участі у європейських справах. Щоб не втратити позиції лідера, США намагалися використовувати можливі суперечності у регіоні, до вирішення яких вони могли залучитися. Однією з таких підстав була ситуація, що склалася в Європі із приводу вирішення проблеми, пов'язаної з об'єднанням Німеччини.

Першою визначальною подією, яка сфокусувала увагу світової громадськості на необхідності вирішення німецького питання після масових утеч громадян НДР до ФРН, мітингів протесту та демонстрацій, було “падіння” Берлінської стіни 9 листопада 1989 р.

У зв'язку з цим, Дж. Кеннан, відомий американський політичний діяч, колишній посол США в СРСР, визначав дві основні проблеми, які постали перед світом у листопаді 1989 р.: збереження стабільності та визначення майбутнього НАТО, до вирішення чого мали активно залучитися й США. Дж. Кеннан підкреслював складність такої ситуації, що полягала у взаємозв'язку тих проблем, які тепер мали бути розв'язані у нових політичних умовах. Серед них він називав питання політичного та економічного втягнення Східної Європи до ЄС, питання подальшого існування НАТО та ОВД, роззброєння, питання взаємин обох частин Німеччини, можливість їх об'єднання [1, р. 169].

За результатами опитувань громадської думки США, проведених 15 листопада 1989 р. для журналу “Тайм”, 72% респондентів вітали можливість об'єднання Німеччини, у той час як лише 13% були проти. До того ж, 55% опитаних американців вважали, що США мали сприяти цьому процесу, і лише 14% були протилежної думки [2, р. 23].